

Een kerntaak van SOVON is het organiseren van monitoring-projecten waarmee alle in het wild voorkomende vogelsoorten op de voet worden gevolgd. Bijna 7000 waarnemers leveren hiervoor jaarlijks, vaak gedetailleerde, gegevens aan. Deze resultaten worden na opname in de databestanden bewerkt tot 'kennisproducten' zoals landelijke of regionale indexen en verspreidingskaarten. Deze kennisproducten worden onder andere gebruikt ten behoeve van het rijksnatuurbeleid en het opstellen van Rode Lijsten.

Vogelgegevens en projectontwikkelaars

Belhalve naar de kennisproducten is er ook veel vraag naar de gegevens ten behoeve van ruimtelijke-ordeningsprocedures. Meestal gaat het daarbij om een verzoek van een ingenieursbureau dat in opdracht van een initiatiefnemer een rapport over de natuurwaarden van een bepaald plangebied opstelt. Het gaat hierbij om de volgende verzoeken:

- **Ontheffingaanvragen Flora- en faunawet:** meestal gaat het om kleine gebieden. Voor vogels worden geen ontheffingen verleend maar het initiatief kan vaak doorgaan als de vogels geen nodeloze schade wordt toegebracht en de staat van instandhouding niet in het geding is. Afbrek aan de staat van instandhouding kan aan de orde zijn als een soort (bijv. Steenuil) een vaste verblijfplaats in het gebied heeft. Vogelgegevens zijn nodig om dit te bepalen.
- **Passende beoordelingen:** als niet uit te sluiten valt dat een initiatief een negatief effect heeft op soorten van een Vogelrichtlijngebied dan is een Passende beoordeling verplicht om dit uit te zoeken voor de betrokken vogelrichtlijnsoorten. Vaak wil de initiatiefnemer eerst weten of/waar harde belemmeringen te verwachten zijn. Van een groot "zoekgebied" wordt dan een "voortoes passende beoordeling" uitgevoerd om uit te vinden waar beter geen project kan worden gepland.
- **Milieueffectrapportages:** als een initiatief

MER-plichtig is (het gaat dan vaak om wat grotere ingrepen zoals jachthavens of nieuwbouwwijken) dient een MER-rapport te worden opgesteld waarin gedetailleerde gegevens over de bestaande natuurwaarden nodig zijn.

De gegevens worden door het ingenieursbureau gebruikt om te bepalen of een initiatief wel of niet op gespannen voet staat met de natuurwetgeving, om te bepalen of en zo ja welke mitigerende maatregelen kunnen worden genomen (stappen om schade te beperken) en of en zo ja in welke mate compensatie aan de orde is (dus de oppervlakte nieuwe natuur die moet worden gecreëerd om de natuurschade te compenseren).

Bij SOVON nemen we dit soort gegevensaanvragen in behandeling omdat

- het gebruik van vogelgegevens voor ruimtelijke toepassingen goed aansluit bij ons streven om vogelgegevens veelvuldig en kwalitatief goed te gebruiken voor het natuurbeleid;
- we een goed beeld krijgen waarvoor men in ons land vogelgegevens wil en kan gebruiken; dit stelt ons in staat om interessante nieuwe kennisproducten te ontwikkelen;
- we vogelgegevens beheren die volgens gestandaardiseerde methoden zijn verzameld en het hele land beslaan. We zijn daar uniek in en hebben dus een bepaalde verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat deze

Grote infrastructurele werken zoals de Betuwe-route zijn MER-plichtig, wat betekent dat de natuureffecten vooraf in beeld moeten worden gebracht. Gedurende de aanlegfase vestigde zich een kolonie Oeverzwaluwen.

gegevens optimaal benut kunnen worden. Bij de initiatiefnemer berust vanuit de natuurwetgeving de verplichting om alle beschikbare en kwalitatief goede gegevens te gebruiken.

We hanteren daarbij de volgende randvoorwaarden dat:

- de gegevensaanvrager een schriftelijke aanvraag indient en duidelijk aangeeft waarvoor deze de vogelgegevens wil gebruiken;

Vijf misverstanden over gegevensaanvragen

- **SOVON verdient goed aan gegevensaanvragen.** Dat is niet zo. Om te beginnen gaat het om 6% van onze jaaromzet. De inkomsten gaan vooral in werktijd zitten; de tijd die nodig is om uit te zoeken wat we aan gegevens hebben, dit netjes op een rij te zetten, waarnemers te vragen of ze akkoord gaan met levering, en om een goede toelichting te maken om te voorkomen dat de gegevens niet goed worden gebruikt.
- **Gegevensleveringen zijn een aantrekkelijke inkomstenbron: helemaal niet want hoge prijzen rekenen betekent dat gegevens voor gebruikers slecht beschikbaar raken.** Initiatiefnemer kan dan gegevens op een grover schaalniveau opvragen, of zelf veldwerk laten uitvoeren.
- **Leveren van vogelgegevens is schadelijk voor de natuur.** Garanties bestaan natuurlijk niet maar we gaan ervan uit dat goede vogelgegevens gewoon hun werk doen; de natuurwetgeving is in Nederland immers goed geregeld!
- **SOVON zit bovenop de gegevens; dat verwijt horen we gelukkig steeds minder.** Al onze kennisproducten zijn namelijk openbaar te raadplegen. Ook basisgegevens zijn in principe beschikbaar als aan de randvoorwaarden wordt voldaan.
- **Veel waarnemers zien niets in doorlevering van gegevens voor ruimtelijke analyses.** Dit wordt sinds enige tijd goed bijgehouden. Uitgaande van ruim 500 geraadpleegde waarnemers ging 95% akkoord, 4% ging akkoord onder strikte voorwaarden en 1% ging niet akkoord.

Een praktijkvoorbeeld in een notendop

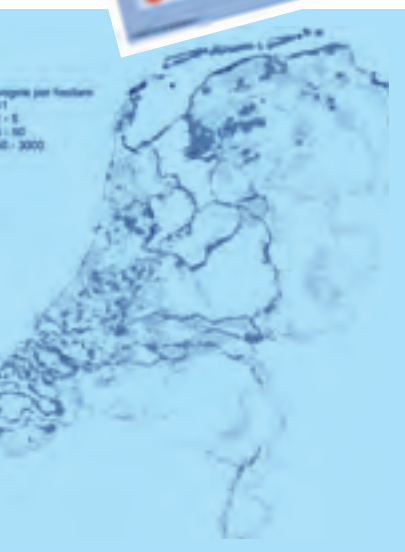
Initiatiefnemer heeft een plan bedacht en weet investeerders te vinden. Het gaat om de aanleg van een nieuw recreatiepark in een voor recreanten aantrekkelijke bosrijke omgeving. Het oog valt op een sober en volgens de initiatiefnemer verloederd evenemententerrein. Hoewel gelegen in het bos op korte afstand van een vogelrichtlijngebied heeft het plangebied in het bestemmingsplan de functie van recreatieterrain. Een bouwvergunning ligt dus binnen handbereik. Er wordt een ingenieursbureau in de arm genomen dat via het Natuurloket (www.natuurloket.nl) checkt of zware belemmeringen in de vorm van (stringent beschermde) vogelrichtlijnsoorten roet in het eten kunnen gooien. Dit lijkt niet het geval maar voor een succesrijke vergunningaanvraag bij de provincie is actuele informatie nodig over o.a. broedvogels. In het gebied is ook een BMP-plot; uit de gegevens blijkt dat aan de noordwestkant een Zwarte Specht broedt. De initiatiefnemer moet een passende beoordeling uitvoeren. De conclusie is dat hij dit gedeelte moet ontzien, omdat er sprake kan zijn van "significante gevolgen op de in stand te houden natuurlijke kenmerken" van het vogelrichtlijngebied. Het plan moet worden aangepast, omdat het anders geen doorgang kan vinden.

- de waarnemers die de basisgegevens hebben aangeleverd akkoord gaan met het gebruik van de door hun verzamelde gegevens;
  - we de levering van gegevens altijd vergezeld doen gaan van een toelichting waarin de kwaliteit en de volledigheid van de gegevens geduid wordt;
  - de door SOVON te besteden tijd wordt vergoed.
- Hierbij geldt dat SOVON een neutrale organisatie is en we daarom geen onderscheid maken in het type aanvrager. Dit kan dus een ingenieursbureau zijn, een projectontwikkelaar, terreinbeheerder, gemeente, enz.

Is het allemaal zo eenvoudig? Eigenlijk wel, maar toch is er zo af en toe sprake van misverstanden (zie box). Erg problematisch is het niet omdat we het goed kunnen uitleggen. De meeste tellers waarderen het enorm als we ze benaderen met de vraag of we hun basisgegevens mogen doorleveren. Niettemin rijst de vraag of het ook slimmer kan, zeker gezien het gegeven dat 95% akkoord gaat met levering. Hier komen we in het volgende nummer van SOVON-Nieuws op terug.

Rob Vogel

Linksonder: dichtheden van watervogels (SOVON),
Rechtsonder: verspreiding van pluimveebedrijven in
Nederland (© Gezondheidsdienst voor Dieren,
Kadaster, Topografische Dienst)

Trekvogels en vogelgriep

Het fenomeen van de vogeltrek mag zich dit najaar niet alleen in de belangstelling verheugen van trekters en van mannen met groene loden jassen. Ook beleidsmedewerkers, politici en pluimveehouders kijken mee. Dit heeft alles te maken met de vogelgriep die sinds eind 2003 delen van Azië teistert. De meest westelijke gebieden met besmettingen bevinden zich in de zuidelijke Oeral, Zuid-Siberië rond Omsk/Novosibirsk en in Noordoost-Kazachstan. Er zijn aanwijzingen dat trekvogels het virus kunnen verspreiden en zo pluimvee kunnen besmetten. Nederland is daar vanwege de vele pluimveebedrijven extra gevoelig voor. Complicatie daarbij is dat sommige (hoog-patogene) vormen van de vogelgriep de ziekte kunnen overbrengen van vogel naar mens. In het ergste geval kan dat leiden tot een pandemie, zoals de Spaanse griep die bijna een eeuw geleden de wereld geselde. De vraag is dus aan de orde of vogels vanuit de besmette gebieden Nederland kunnen aandoen. SOVON heeft samen met Wetlands International gewerkt aan een advies aan het Ministerie van LNV.

Onze voorlopige conclusie luidt dat er vermoedelijk geen grote aantallen watervogels vanuit de besmette gebieden naar Nederland koersen. Over de kans dat trekvogels inderdaad pluimvee kunnen besmetten hebben we ons niet uitgelaten; dat is toch voer voor virologen. Wat de trekters uit de besmette gebieden betreft gaat het vooral om eenden en steltlopers, te denken valt aan Slobeend, Tafeleend en Goudplevier. De hoofdmoot van de broedvogels uit de besmettingshaarden in Kazachstan en aangrenzende gebieden in Zuid-Siberië en Kazachstan trekt in het najaar via het Arabisch Schiereiland naar Afrika, of naar Zuid-Azië.

Watervogels vanuit de besmette gebieden en populaties die op trek tijdelijk in Nederland

verblijven kunnen in de Zuid-Europese en Afrikaanse overwinteringgebieden met elkaar in contact komen. Watervogels en steltlopers kunnen vervolgens weer onze gebieden bereiken. Het meest waarschijnlijk is dit in het volgende trekseizoen, het vroege voorjaar. We hebben dan te maken met terugtrek Afrikaanse overwinteringgebieden via Nederland naar arctische gebieden. Onder invloed van vorst, droogte en andere factoren kunnen er ook tussentijdse pendelbewegingen zijn tussen Nederland en het Mediterrane gebied, of andere gebieden waar menging van populaties plaatsvindt. Niet uit te sluiten valt dat vogels van/naar Nederland daar in contact komen met individuen of populaties vanuit de besmette gebieden.

Ten tijde van het schrijven van dit verhaaltje (begin september) geldt voor Nederland een ophokplicht in het geval van commerciële pluimveebedrijven. Dit gebod is door de minister van LNV uitgevaardigd om te voorkomen dat watervogels in contact kunnen komen met pluimvee. Als we kijken naar de watervogelconcentraties en de kaart met de locaties van pluimveebedrijven dan lijkt het erop dat concentraties elkaar grotendeels uitsluiten. Maar als we bedenken dat één uitwerpsel van een besmette vogel een miljard virussen kan bevatten, kunnen we daar op voorhand niet gerust op zijn. Het is aan de politiek om te bepalen hoe met de risico's om te gaan. We hopen ervoor te zorgen dat de discussie, voor zover daar trekvogels bij betrokken zijn, in ieder geval gevoerd kan worden op basis van de juiste gegevens.

Rob Vogel